

“WAT NIET VERANDERT RAAKT UIT EVENWICHT”

Toespraak Jan Poolen, voorzitter Architectura et Amicitia

1931 Beaux art ball New York.

Eindelijk.

Na ruim anderhalf jaar zien we elkaar weer live.

Welkom allen, ook namens mijn medebestuurleden, op het 33^e lustrum van Architectura et Amicitia.

Wat een heerlijk moment.

Er is veel gebeurd.

En eigenlijk ook niet.

Misschien stond de wereld even stil maar niet in mijn denken.

We waren in staat de wereld stil te leggen voor onze gezondheid.

Maar zijn we nu in staat de wereld ook echt die draai te geven die nodig is.

En kan AetA, daar een grote rol in spelen, zoals de geschiedenis van AetA ook de afgelopen 165 jaar heeft laat zien?

Ik denk van wel.

Fijn dat jullie hier allemaal zijn.

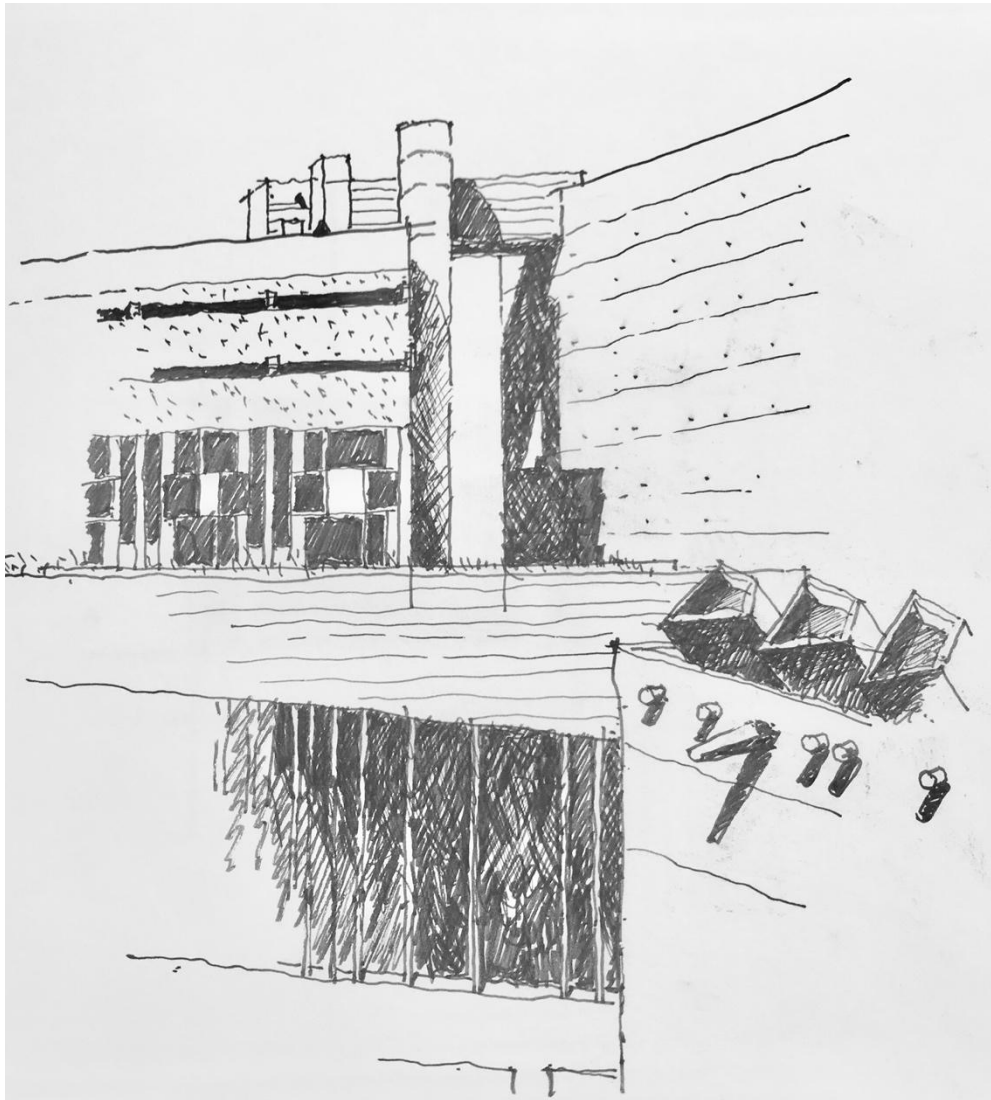
En waar....op zo'n prachtige plek, het klooster van Jan de Jong uit 1966. De voormalige priorij Emaus van de zuster van de Kanunnikessen van het heilige graf.

Rijksmonument en post-65 gebouw. Gelegen op het prachtig landgoed Doornburgh. Wat een betekenis hebben dit soort gebieden. De betekenis van ons geheugen, van ons erfgoed.

De zusters van het klooster stonden bekend om hun open houding.
Naar anderen en naar de maatschappij.
Een mooie plek dus om nu te zijn.
Die open houding kenmerkt ook ons.
Ontwerpers kijken altijd verder dan de opdracht.
En als ze dat niet doen dan zouden ze dat moeten doen.
Het pand is nu eigendom van de Meyer Bergman Erfgroep als ontmoetingsplaats voor kunst en wetenschap en architectuur.
Daarom zijn wij nu hier.
Een betere plek hadden we nu niet kunnen bedenken.
Misschien hebben we zo'n plek nu wel even nodig om na te denken, om ons te bezinnen, voor contemplatie.
Om veranderingen te weeg te brengen.

WAT NIET VERANDERT RAAKT UIT EVENWICHT

Ik zat veel in mijn werkkamer de laatste 1,5 jaar, gelukkig was dat ook mijn atelier. Dat onderscheid is er bij architecten niet zo.
In het begin alleen, met een aantal medewerkers of met mensen op afstand. Een ruimte die voor mij de afgelopen periode heel belangrijk is geworden.
Wonen en werken liep door elkaar heen maar dat deed het al.
Het dwong me om nog meer na te denken over de wereld, over ons vak, over de stad en het landschap maar ook hoe wij als mensheid daar mee omgaan. Meer dan ooit werd de noodzaak duidelijker.
Om me heen lagen oude nummers van FORUM die ik ben gaan verzamelen.
Het is verrassend hoe actueel de daarin besproken thema's en onderwerpen nog zijn.
Wat is er eigenlijk veranderd in die jaren?
Het was een periode dat ik een week in het klooster La Tourette van Le Corbusier heb gezeten. Een weldaad met weinig maar met zoveel zeggingskracht van de architectuur. Ik heb het klooster al schetsend onderzocht.
En nu ik werk alweer ruim 1 jaar aan de herbestemming van een groot klooster in Amersfoort.
Bijzonder in deze tijd. Juist in deze tijd.
En nu zitten we weer in prachtig klooster van Jan de Jong. Een weldaad aan ruimtelijkheid.

schets door Jan Poolen. La Tourette 25 augustus 2020

Toen ik in 2019 aantrad als voorzitter leek het me geweldig leiding en richting te geven aan deze prachtige vereniging, het genootschap Architectura et Amicitia. Met mijn bestuur hebben wij plannen gemaakt.

In januari 2020 hebben we ons 10 puntenplan met veel ambitie en energie gepresenteerd in de Meelfabriek in Leiden.

Een plan met veranderingen, een plan van nu, en plan van deze tijd. Elk bestuur is onderdeel van een tijdsbeeld.

WAT NIET VERANDERT RAAKT UIT EVENWICHT

En dan opeens valt de wereld stil.

Eerst bizar, bijzonder, maar ook vreemd.

Allengs dringt tot ons door dat er eigenlijk veel meer aan de hand is.

Al veel langer. Dat wisten we ook wel.

Wat gaat dit betekenen voor ons vak?

Welke opgaven liggen er voor ons.

Pakken we niet heel snel weer de draad op van voor de pandemie?

In het architectonische leven is steeds sprake is van hoge toppen en diepe dalen; van hoogconjunctuur naar crisis, van herstel en een onbekende toekomst. Kijken we naar de laatste 20 jaar, waar ook de appendix aan gewijd is, dan waren de thema's:

Mels Crouwel (Rijksbouwmeester van 2005 tot 2008)

had het vooral over zijn strijd tegen *'de verrommeling'*, bijvoorbeeld bij de van beslissingen over de aanleg van windmolen- en zonne-parken, data- en distributiecentra.

Liesbeth van der Pol (2008 tot 2011).

Moest zich vooral weren tegen de *'immense crisis'* met veel ontslagen in onze beroepsgroep. Zij ging met jonge architecten al onderzoekend en ontwerpend vraagstukken bekijken, op een vrije creatieve manier.

Tevens het einde van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) in 2011

Frits van Dongen was de Rijksbouwmeester van 2011 tot 2014.

Midden in de economische crisis zag hij de gigantische leegstand in ons land.

Dat bracht hem tot de uitspraak *"Nederland is voorlopig wel uitgebouwd"*. Een vurig pleidooi voor meer hergebruik.

Floris Alkemade 2015 tot 2021

Toen hij aantrad was de crisis nog niet uitgewoed. Wat hem intrigeerde was dat de hele architectenberoepsgroep hier nauwelijks op reageerde.

Hij heeft vooral *'de grote opgaven in Nederland geagendeerd middels prijsvragen en grote onderzoeken'*.

WAAR STAAN WE NU?

De verrommeling zet hevig door, jonge architecten hebben het nog steeds moeilijk, de vraagstukken van Floris zijn zeer actueel en behoeven een uitvoerend vervolg. Schaarse grond wordt verkocht aan data-centra of wordt gebruikt als zonneweide. Willen we niet te veel in dit kleine land?

Er ontbreekt een overstijgende visie. Er ontbreken vergezichten.

En Frits had hij het mis of toch niet?

We hebben "ineens" meer dan 1 miljoen woningen nodig.

Ik heb grote twijfel over dat aantal.

In de ca 6 miljoen eengezinswoningen van ca. 100m² met een bewoning van 1-2 personen ligt een enorm potentieel.

Interessante opgaven om tot een herverkaveling te komen van dat vastgoed ware het dat een groot deel particulier is en wij verkocht zijn aan onze privé tuintjes.

Gaan we toch nog 2% van ons "groene gebied" opofferen aan woningbouw?

Wat wordt dan de invulling van die "countryside"?

Als we in de lijn van transitie van de landbouwgronden, industrie dus, denken en 30% weer echte natuur gaan maken zou dat wellicht kunnen.

Maar de grote opgave ligt toch ook in de stad en in het bestaande vastgoed.

TABULA SCRIPTA

Er is geen of nauwelijks een visie op ons land op de opgaven waar we voor staan. Het lijkt wel een strijd tussen economie (Bouwend Nederland) en de milieu en groenwereld. Veel wordt gezien als een kwantitatieve opgave. Het wordt overgelaten aan de lokale politiek, aan wethouders en belangen. Maar architecten zitten ook vast in een systeem waar burgers, politiek en geld bepalend zijn.

Kunnen architecten zich wel onttrekken aan de perverse mechanismes van de markt, macht en politiek zei Reinier de Graaf onlangs op Archined.

Ons vak is niet zo genereus of solidair.

Maar het mooie van het vak architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur is dat het weet om te gaan met het onvoorspelbare, zei hij.

Alles wat wij op deze aarde toegevoegd hebben is bedacht, is 'enigszins' ontworpen.

Wij zijn dus ook in staat om de zaken weer te veranderen. (zei hij hoopvol)

Dat is nodig maar dat is toch niet zo eenvoudig.

We zijn eraan gewend.

We hebben erin geïnvesteerd en waarom zou je iets veranderen als het goed is.

Waar natuurlijk. Maar toch.

Wij zijn intelligent en creatief genoeg zou je denken.

Staan vaak voor onmogelijke opgaven en zijn in staat die te verbeelden. Onze ontwerpkraacht zeten we in, zetten we in op de herdefiniëring van de opgave.

Ja we hebben behoefte aan hoopvolle vergezichten en ontwerpers kunnen daar richting aan geven.

Kunnen wij als architecten, ontwerpers onze disciplines inzetten, onze basale vaardigheden inzetten?

Hoe gebruiken we onze tools om antwoorden te geven,

Om onderzoek te doen,

Om weer richting te geven aan ontwikkelingen.

Om nieuwe betekenissen te geven aan wat we hebben, aan wat we toch nog willen toevoegen.

Dat is niet alleen een maatschappelijke of duurzaam vraagstuk.

Maar dan moeten we wel weer onze positie opeisen.

We kunnen veel antwoorden bieden op vragen en moeten ook onze plaats weten in de geschiedenis. Kennis hebben van ons verleden. Bewust zijn van onze cultuur en het belang ervan. Als we de toekomst willen duiden moeten we kennis hebben van het verleden. Het woord Cultuur kwam niet voor in de Troonrede.

Architecture is The Ultimate Proof of Civilization

WAT NIET VERANDERT RAAKT UIT EVENWICHT

Ik wil eindigen met een quote van Fons Asselbergs, oud Rijksadviseur, bij het afscheid van Wytze Patijn.

wat gisteren is opgeleverd behoort vandaag al tot onze erfenis of we die boedel waarderen of niet.

*Neutraal gezegd staat dit erfgoed voor al wat gepasseerd is.
Maar zolang dat voor ons van betekenis is blijft het ons bij.
De tijdgeest lijft ze in door ze een nieuwe betekenis te geven
en vaak ook door ze van een nieuwe omgeving te voorzien:
behoud door ontwikkeling.*

ARCHITECTIURE ET AMICITIA

Het Genootschap Architectura et Amicitia heeft aan het begin gestaan van vele ontwikkelingen in ons vak.

Via tijdschriften, bijeenkomsten, prijsvragen, reizen en gesprekken heeft zij onderwerpen geagendeerd, de discussie over het vak richting gegeven samen met vakgenoten.

Vrij van de dagelijkse praktijk maar essentieel voor ons denken over architectuur, stedenbouw en het landschap.

AetA is een fantastische vereniging 165 jaar oud en jong met een rijke geschiedenis en markante leden.

De thema's zijn door de jaren heen niet zoveel anders. De oplossingen wel. De vereniging groeit weer. Jong en ouder, meerdere generaties. We zetten in op een andere koers. En het kan nu eindelijk weer. De jonge generatie ontwerpers, samen met de ervaring en kennis van ouderen.

AetA verandert, maar door haar betekenis blijft het bij ons. Wij verheugen me op het volgende Lustrum.

Jan Poolen

Voorzitter bestuur Genootschap Architectura et Amicitia

Presentatie boek "Genootschap AetA 2006 – 2020"

Spinoza zei het al: iets kan zowel goed zijn, slecht zijn of geen van beide. Architectuur kan goed zijn voor de architect, slecht voor iemand die er tegenaan moet kijken en het zicht beperkt, maar voor de meeste mensen maakt het niet zoveel uit. En toch is onze verantwoordelijkheid groot.

De eerste 135 jaar van het bestaan van ons Genootschap is vastgelegd in het in 1992 verschenen boek 'Genootschap A et A 1855-1990'. De eerste aanvulling op dit boek 'Appendix van het boek 1855-1990' over de periode 1991-2005, verscheen ter gelegenheid van het 150 jarig Lustrum. En nu is er 'Appendix 2' waarin de periode 2006-2020 beschreven wordt. Ook dit boek laat, zowel in tekst als ontwerp, zien dat er in het architectonische leven steeds sprake is van hoge toppen en diepe dalen; van hoogconjunctuur naar crisis, van herstel naar de recente coronacrisis en een onbekende toekomst.

Veel dank is verschuldigd aan allen die deze uitgave mogelijk hebben gemaakt, de donateurs met name de Stichting ArchiScienza, de vormgever en de A et A leden die gezamenlijk het onderzoek, schrijf- en redactiewerk en het verzamelen en selecteren van het beeldmateriaal tot stand hebben gebracht.